

Socialdepartementet
s.remissvar@regeringskansliet.se

S2025/00911

Yttrande över betänkandet *Kvalificering till socialförsäkring och ekonomiskt bistånd för vissa grupper* (SOU 2025:53)

De föreslagna förändringarna avseende kvalificering till socialförsäkring samt ekonomiskt bistånd skulle tillsammans på ett grundläggande sätt förändra det svenska välfärdssystemet och innebära att ett stort antal människor som befinner sig i landet skulle hamna helt utanför det allmänna ekonomiska skyddsnätet. Det är alltså fråga om förslag till lagstiftning som vid ett genomförande totalt sett skulle få mycket stora konsekvenser, vilket medför höga krav på den utredning som behöver föregå lagändringarna. En sådan utredning behöver också ha ett brett mandat att kunna göra nödvändiga överväganden ur ett helhetsperspektiv. Förvaltningsrätten i Karlstad anser att nu föreliggande utredning inte utgör ett tillräckligt underlag för genomförande av föreslagen lagstiftning och avstyrker därför sammantaget förslagen. Förvaltningsrätten gör följande överväganden.

Förändringarna i kvalificeringen till socialförsäkring förväntas leda till att ett ökat antal personer kan komma att behöva ansöka om ekonomiskt bistånd. Kvalificeringsreglerna för rätt till ekonomiskt bistånd kan i sin tur förväntas innebära att ett förhållandevis stort antal personer som vistas i Sverige inte heller kommer att ha rätt till sådant bistånd. Om den föreslagna lagstiftningen genomförs kommer det att kvarstå olösta frågor om hur dessa personers behov ska hanteras av landets socialtjänster med beaktande av kommunernas yttersta ansvar enligt socialtjänstlagen för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp de behöver, samt kommunernas skyldigheter i övrigt enligt socialtjänstlagen och barnkonventionen m.m. Att i detta sammanhang endast hänvisa till möjligheten till nödbistånd enligt socialtjänstlagen, som kommunerna inte har någon skyldighet att bevilja, är uppenbart problematiskt, eftersom detta inte medför någon rätt till bistånd för personer som över tid befinner sig i landet utan egen försörjning eller möjlighet att kvalificera sig för annan

ersättning från det allmänna. Ett ökat användande av denna möjlighet till nödbistånd, vars användning i huvudsak är avsedd att kunna tillämpas vid oförutsedda och tillfälliga situationer, riskerar att leda till en betydande rättsosäkerhet samt godtyckliga skillnader i tillämpningen mellan olika kommuner, med en begränsad möjlighet till överprövning i domstol. Förvaltningsrätten instämmer i denna del i stort i de synpunkter som framförs i det särskilda yttrandet av experten Emma Kindlund.

Utredningen redovisar att förslagen kan leda till en rad negativa effekter, såsom ökad fattigdom och risk för ungdomsbrottslighet. Utredningen har i sin konsekvensanalys dock inte beaktat risken för ett ökat behov av ingripanden enligt t.ex. lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU, till följd av ökad ungdomsbrottslighet och sociala problem i familjer som hamnar utanför det allmänna skyddsnätet. De föreslagna lagändringarna kommer rimligen också att innebära en kraftigt ökad administrativ börda för framför allt socialtjänsterna och Försäkringskassan. Förvaltningsrättens uppfattning är att utredningen sannolikt underskattar den ökning av myndighetsärenden och måltillströmning till de allmänna förvaltningsdomstolarna som lagändringarna i vart fall inledningsvis kan antas föranleda. Utredningen förefaller t.ex. inte ha beaktat att sökande i de aktuella grupperna kan komma att ansöka om olika förmåner, inte minst ekonomiskt bistånd, samt överklaga avslagsbeslut vid flera tillfällen per år. Ärenden där komplicerade gränsdragningsfrågor avseende kvalificering till de olika förmånerna blir aktuella kan också komma att bli vanligt förekommande. Förvaltningsrätten instämmer i Domstolsverkets uppfattning att förslagets påverkan på Sveriges domstolar behöver analyseras närmare.

Förvaltningsrättens sammantagna uppfattning är att ett införande av kvalificeringsbestämmelser av aktuellt slag, särskilt avseende rätten till ekonomiskt bistånd, kräver mer noggranna överväganden och en mer fullständig utredning ur bl.a. de perspektiv som angetts ovan.

För det fall att lagstiftning i enlighet med utredningens förslag ska genomföras vill förvaltningsrätten framhålla de synpunkter som framförs i utredningen (s. 163 f.) angående behovet och lämpligheten av att inkludera kvalificering till assistansersättning.

Förvaltningsrätten anser även att formuleringen av den föreslagna lagtexten avseende kvalificering till socialförsäkring, särskilt vad gäller möjligheten till förkortning av kvalificeringstiden genom inkomst av arbete, samt övergångsbestämmelserna, brister något i tydlighet. Det bör beaktas vid eventuellt fortsatt lagstiftningsarbete.

Detta yttrande har beslutats av lagmannen Åsa Ståhl och tf. rådmannen Erik Ludvigsson efter föredragning av notarien Josefin Westman.

Åsa Ståhl

Erik Ludvigsson